

Díl první

V malinké vymyté lahvičce poslal Arsen několik plivanců svému lékaři na analýzu. Dostal zánět plic a vykašlával každý den tucty hustých žlutých chuchvalců. Arsen je připodobňoval k mořským korálům a houbám, takovou měly strukturu. A o barvě říkal, že je žlutá jako kanárek nebo polenta. Nepřikládal tomu všemu ale větší význam a už se smířil s myšlenkou, že se jedná o chronický katar, který ani jarní slunce nevysuší.

Protože jaro už cupitalo mladými rozjařenými nožkami navlečenými do krásných ponožek. A les se obaloval listím, jako by za okny vykukovaly nosánky ženské mladosti. I ptáčci se poštuchovali s dětským štěbetáním a poletovali mezi větvemi jako dívka, která se halí do sukně a vše na ní volá, že je už na vdávání. A první kapky potu se zjevují jako poluce dozrávajícího mládí. Arsen si celé to jaro prohlížel od nebe do země, očima zachycoval let oblaků, které nad ním rozcuchané pluly, bílé jako nevinnost a plné jako slza. On ale jen plival na zem a nešetřil panny, které se vrhaly do náručí temperamentního slunce.

Arsen se tomu zlehka smál. „Říká se: jaro, jaro – a jaro přišlo a vše zůstalo při starém.“ Zimu přežil čtením, spisováním a nadáváním. Doktor mu zakázal kouření a Arsen, když viděl, že bez kouření je každá léčba nudná, jen si maličko potáhl z jedné cigarety, ale jedna sklenička volá po další. Začal chodit ven, nejdřív se klátil jako selské spřežení, potom už pevněji, jistěji až k autu. Chodil i s holí, ale víc z nervozity než z nutnosti.

Začal dokonce chodit i do restaurací a tvrdil, že pití působí na katar pozitivně. Zapáleně to dokazoval: „Prospíš se, zrána si zakašleš a sypeš to jako z rukávu. Hlavní ale je, že všechno nepotřebné a rozkládající se musí ven.“

Jeho přátelé dobromyslně kývají od skleničky hlavou, když slyší jeho nadšené rozklady, které končí: „A co je ještě důležitější, potom co se napiješ, dostaneš chuť k jídlu. A chuť je, kamarádi, chuť je všechno!“

A dostával chuť – jak by se řeklo – mladého štěněte. Pro jeho matku to byl silný argument. V tom jsou všechny matky stejné. Pro matku je na prvním místě, aby její děti měly chuť k jídlu, zvláště když sama vaří.

Celkově Arsen se skutečným zájmem prozkoumával celý ten „katarální proces“, a protože byl svého druhu pisálek, našel tu leccjakou podobnost. Tak například: „Stoupal tam hustý a mastný mrak, který vypadal jako katarální chrchel, jenže měl bílou barvu.“ „A zvonek zařinčí jako uzrálý katar.“ „A Matija Prugovečki se tak nadme, jako by chtěl začít kašlat ve společnosti, kde se nesmí plivat.“ A jak o kataru, tak i o všech těch vedlejších záležitostech od průjmu po zácpu. Stejně tak i příležitostně básně nazýval chronickým průjmem a pro literaturu namísto obvyklého „sterilní“ rád používal „jalový“.

Jednoho dne si ale – úplně náhodou – všiml, že plive krev. Čistou krev. Už dříve měla leckterá slina v sobě zapletené nitky rzi, ale nepřikládal tomu význam. Nyní to byla tmavá, neředěná krev. V hrudníku se to vařilo a v krku vřelo. Zkusil promluvit, ale jeho hlas mu připadal úplně jiný. Nikdy takový zvuk neslyšel. Rozbitý, vlašný jako pištění rozvodněné země. Kašel nepřestával. Chtěl se nadechnout vzduchu, ale začal se ještě více dusit, jako by celý jeho organismus nesnášel ani světlo, ani svěžest, ani zdraví. Krev!

Utišil se, lehl si a odpočíval. Byl pod „dojmem krve“, který způsobuje, že se člověk cítí poraženecky. Neuklidňoval se tím, že je to z krku, ze zubů, z nosu, neboť okamžitě cítil, že to krvácejí plíce, že nesnese studený vzduch a že ztrácí sílu. Byl

přesvědčen, že jeho bolest se vyvíjí a postupuje, a hned pomyslel na smrt. Ta vyvolala trudomyslnost a začal se litovat. Okna se již zmocňovala noční čern, v pokoji bylo chladno a strnulo, pouze v něm se to vařilo a vřelo.

Následujícího dne se vydal k lékaři. Nebyl z toho ale nijak vyplašený. Spíše byl zvědavý, zda pozná něco nového. Lékař jej prohlédl a konstatoval, že plíce nejsou zasaženy.

„Jenom se otevřela žilka a musíte se snažit, abyste ji zase nepodráždil. Klid, odpočinek, nerozčilovat se. Nejlepší by bylo, kdybyste pár dní ležel a hlavně se zdržel kašláním. Jeden lok čerstvé vody a tohohle,“ a předepsal lék, „každé dvě hodiny lžící. Chraňte se před rychlými změnami teploty a v tomhle počasí moc nevycházejte. Počkejte si na slunce...“

Slunce už opravdu bylo dva dny zakryto hromadou mraků, ze kterých v poryvech padaly drobné kapky, jako by je vydroloval vítr. Čekat na slunce! Také se rozhodl čekat na slunce. Brzy se mu začne zdát, že našel cíl života. „Bojujte s tím!“ Viděl nepřítele a pocítil celé to kouzlo boje. Když vstával, podíval se na vousatou lékařovu tvář a hrdě řekl: „Pane doktore! Přál bych si, abyste mi upřímně řekl, zda je to tuberkulóza. Pošlu vám něco na analýzu... Budte upřímný. Jsem z Přímoří, netrpím melancholií. Pokud se ta nemoc prokáže, začnu se okamžitě pořádně léčit. Rozumíte!“

Mluvil dál. Chtěl znát skutečnou pravdu, odhalit všechna tajemství svého nepřítele a doktor jeho útok nevydržel.

„Pošlete,“ řekl.

Poslal tedy a lékař mu sdělil, že jde o nákazu. Arsen se ani tehdy nevyplašil. S myšlenkou, že je nakažený, cítil to nové ještě silněji. Nepřítele měl už dříve na dosah a jak si jej zdaleka představoval, zdál se mu strašný k zbláznění. Ale nyní si ho prohlédl a žádná hrůza jej nezachvátila. Smrt se mu zdála tak jednoduchá a obyčejná, až se podiveně rozesmál nad svými básněmi, které nebyly ničím jiným než křikem věčnosti, odporu, života. Když se s odstupem díval do čelistí nenažrané příšery – dostal z ní strach. Ateista si měl přiznat veliké nic ve

všem svém: v krvi, myslí, mase. Chtěl žít a věřil, že žije. A v já-sotu života zapomněl na smrt. Choval se jako zapomenuté smilstvo, jako extáze masy. Nebyl hluboký, byl široký. Plaval po povrchu, po sobě a zřídka, nárazově, se ponořil do sebe a hned zase vyplaval nahoru. A teď už mu bylo jasné, že je nakažený; že v sobě má něco, co není možné posoudit z jeho básní, z jeho smíchu a jeho povrchních rozhovorů. Bacil je v něm, zhoubný bacil, jenž hází špínu na jeho rýmy a jeho myšlenky. Už nemá přístup do společnosti, nesmí plivat na zem, nesmí ani pít z cizí sklenky.

Asi takový byl jeho pohled, který tak plaše vrhal kolem sebe. Neodvracel se. Pociťoval veškerou sílu svého nitra, která ho začala omotávat. Protože tohle bylo bitevní pole jeho boje, jeho představa, úspěchů a porážek. Tohle je nemoc, která dělá člověka osamělým, vzdaluje jej společnosti a zasvěcuje ho sobě samému.

Až později začal přemýšlet o konci. Protože jeho myšlenky netvořily soulad, uzavřenost a logiku. Myšlenky samozřejmě vycházely jedna z druhé, ale zase si nebyly vůbec podobné. (Syn je jiný než otec a není nikoho, kdo by se protáhl do vzdálenější minulosti, aby přišel se zákonem dědičnosti.)

Ta minulost byla dlouhá. Temná a matná. Jako noční mrak s občasnými blesky. Arsen se jí ještě nezačal probírat, protože nebyl dostatečně připravený ani soustředěný. A city jsou podobné myšlenky. Nejsou bouřlivé. Tiché a kalné. Jako mrak. Budoucnost se mu ukázala bez zasmušlosti, krátká jako jaro. Myslel si: umřu, ale umřu jako člověk. Stejně se mu ale v hlavě náhodně objevily dvě myšlenky: Plnost života je krátká, protože jde o to vypít víno jedním douškem a pocítit veškerou slast alkoholu – anebo po částech jako dobromyslný stařík se solidním žaludkem. A žít znamená rozumět své době... a žil jsem sto let jako mnich, stejně jsem byl mrtvý už od narození.

Jeho matka byla stejná jako všechny matky. Už dva roky byla vdova a žila s částečnou dopomocí bratrů, z větší části staršího syna, přiživil se na tom i Arsen. Před několika měsíci zanechal své práce agenta a vrátil se domů, a když onemocněl, tak zůstal.

Jeho matce to naprosto vyhovovalo. Jako je otci milejší mít zaměstnaného syna v cizině, matce je milejší mít ho nezaměstnaného doma. Byl už poslední, který ji potřeboval, což bylo přesně to, co naplnilo její vyprázdněný život nějakým smyslem. Jedna z jejích dcer byla vdaná za profesora Magdiće, všechny ostatní během těch třiceti let manželského života zemřely. A tak se i ona odevzdala do služby nejmladšímu synovi, aby ho sevřela, závidíc ženám, knihám i přátelům, kteří jí ho berou. Její závist byla taková ta podlá ctnost, která s láskou rodí nenávisť z řečí, pomluv a lží. Když zůstal venku dlouho do noci, měla jen jednoho nepřítelů a tím byl ten, kdo se s Arsenem zdržel, nebo ten, o kterém si myslela, že jej někde zdržel. Nesoudila ho, ani se nevyptávala, zda je to doopravdy ten a ten; jen před ní probleskla známá tvář a hned kolem ní začala shromažďovat všechnu žluč neegoistického altruismu.

Arsen s ní cítil a chápal ji. To ona mu dala život; ona byla jeho minulostí. Nyní mu ale v životě vadila; rozbíjela mu přítomnost. Byla pro něj už nadbytečná, neznamenalala pro něj vlastně nic, ale on pro ni nepřestával být vším. Denně byli spolu, i tady Arsen začal zasahovat do toho zatrpklého nesouladu, když cítil její lásku, která se držela jeho existence, cítil nadbytečnost i ve věčných křečích, aby ze sebe tu tíhu shodil. Celý ten boj byl utajený, jen tu a tam došlo k otevřenému projevu sporu, který ubíjel ji a rozčiloval jeho. Matka a syn – syn a matka – nabízejí výjevy nejbrutálnějších střetů, závesti a nenávesti.

Jeho bratr Julius byl obchodník. Bratři žili v pokřivené anti-patii: ohledně idejí a sympatií byli cizinci, ale cítili vazbu krve, jedněch rodičů i jednoho stolu.

Sestru Jelku vídal zřídka, proto byl vůči ní více sám sebou, když jí občas tiskl bělostnou, pěnivou ruku, jako by jej oslovovala krása sterilní ženy, jež je družkou cizinci, profesorovi dějin i žárlivému učenci s věčně zachmuřeným obočím.

Ale Jelka byla hezká, rozkvetlá, černovlasá. Za chůze se vlnila, jako by ani neměla kosti. Vůně šatů se u ní vždy mísila s vůní vlasů a maso se klepalo jako sulc. Nebyla ruměná. Tváře měla

opálené, jako by je osvětlovala tma z očí; rty se špulily temně červeně jako vinný hrozen. Nejvíce okouzující ale byly její údy, protože uměla bezděky přehodit nohu přes nohu, ohnout se ke kolenům nebo si přitáhnout sukni jako rozená koketa, kterou ani nenapadne, že tím přitahuje pozornost mužů.

Jeho učitel byl odjakživa nesnesitelný. Rád mluvil o etice, již nezlomí ani dějiny. Ještě raději ale vychvaloval rozumnost spočívající v tom, že děláš nepravosti celou noc a neopiješ se. Když chtěl mluvit učeně, chytal se etiky, a když chtěl okořenit hovor vtípem, mluvil o rozumnosti. Ve škole byla vždy rozumná etika, proto kopal studenty nižších ročníků nohou, aby si nezranil ruce.

Strýček byl úplně jiný. Vzděláním byl stavitel a v rozhovorech sprosták, se ženou četník, v politice cynik, ve vtipcích bez nápadu a v samotném životě jeden velký vtip. Proto ani nevěděl, proč se ženil, když neuměl milovat, když nechtěl děti a žena pro něj byla podle vlastního přesvědčení jen přítěž, kterou bylo nutné snášet a ještě platit.

Jeho manželka, milostivá Gorup, jak jí sám říkal a vyžadoval, aby ji tak nazýval každý, byla anemická a silná jako půllitr budějovického piva, dobrá a měkká jako palačinka a hezká jako žena milující svého muže, jenž jí v ovíněném stavu občas jednu vrazí, milá ke strážlivým lidem.

Se všemi těmito lidmi se Arsen při rozhovorech neponoří hlouběji než k obědu, cirkusu a politice. O sobě nehovořil nikdy a o něm měli všichni stejné povědomí. Když se dostavila nemoc, všichni příběhli s radami, se stejným zaujetím a pochopením. On pouze pokývl hlavou, přistoupil na nějakou „domácí hygienu“ a pochopil, že vše spočívá v tom „reagovat na destrukční činnost bacilu s dostatkem síly a přípravy“ - stravoval se a chvíli si žil dobře.